

Jolanta KONTRIMAITĖ
Eugenijus DANILEVIČIUS

Vytauto Didžiojo universitetas

Krikščioniškojo asmenybės dvasingumo ugdymo(si) problematika sekularioje visuomenėje: sektnų pavyzdžių stoka

Asmenybė auga ir ugdoma šeimoje ir bendruomenėje, mokosi iš to, ką mato artimiausioje aplinkoje. Dvasingumas reiškiasi per vertybinių nuostatų ugdymą(si), individualumą ir priklausymą bendruomenei, savęs ir kitų pažinimą. Dvasinga asmenybė vadovaujasi tvirtomis vertybinėmis nuostatomis, jaučia atsakomybę už savo žodžius ir veiksmus, geba bendrauti ir bendradarbiauti. Ne mažiau svarbus yra socialinio teisingumo siekimas ir gebėjimas aukotis dėl visuomenės gerovės. Tačiau visuomenėje ypač didelę įtaką daro sekularizacijos skleidėja žiniasklaida, iškelianti žmogų aukščiau už Dievą, o technologijų amžiuje Dievui visiškai nelieka vietos. Pažeidžiamas asmenybės vientisumas, jaunam žmogui vis sunkiau turėti aiškų gyvenimo tikslą. Sekularizacijai veikiant pagrindiniai ugdymo veiksniai: Bažnyčios bendruomenė, mokykla ir šeima, yra pašaukti rodyti gerus dvasingumo ugdymo(si) pavyzdžius.

Personality grows and develops within the family and the community, and learns from what can be seen in the near surroundings. Spirituality is expressed through the learning of moral values, individuality and belonging to the community, self and other knowledge. Guided by strong spiritual personal values, sense of responsibility for one's words and actions, one is able to communicate and collaborate. No less important is the pursuit of social justice and the ability to sacrifice for the common good. However, in today's society, mass media makes a particularly strong influence on secularization and propagates the cult of self, and therefore, no more space remains for God in the technology age. It is increasingly difficult for young people to have a clear goal in life: the integrity of the personality is damaged.

Įvadas

Straipsnyje atskleidžiama krikščioniškojo dvasingumo sklaidos problema dėl visuomenėje vyraujančios sekularios pasaulėžiūros, skatinančios materializmą ir antropocentrizmą. Nagrinėjant dvasingumo fenomeną pastebima, kad egzistuoja daugybė įvairių dvasingumo sampratų ar bandymų apibrėžti dvasingumo sąvoką. Pastaruoju metu šie bandymai labai dažnai remiasi ezoterika, netradiciniais kultais ar siejami su kultūros ir meno sritimi. Kai kurie autoriai dvasingumą sieja su psichinėmis jo apraiškomis (pažinimu, emociniais

potyriais ir kt.), dažniausiai tokia dvasingumo samprata integruojama į ugdymo programas¹. Šiame kontekste kyla būtinybė pristatyti krikščioniškąją dvasingumą, susijusį su Dievo patyrimu, keičiančiu žmogaus savimonę ir gyvenimą.

Dvasingumas yra slėpiningiausia žmogaus galia, nes „dvasinių galių ištakos sietinos su antgamtinė tikrove, krikščionims – Dievu“². Labai dažnai dvasingumas siejamas tik su konfesiniu gyvenimu, ir tai sudaro sąlygas rasti spekuliatyvioms dvasingumo sampratom, akcentuojančioms tik kurią nors vieną dvasingumo apraišką³. Dvasingumas yra unikalus savo dėmesiu visumai: „Tai reiškia, kad kiekvienas žmogaus patirties aspektas: kūniškasis, religinis, psichologinis, istorinis, politinis, estetiškas, intelektualinis, socialinis, integruojasi į dvasingumą.“⁴ Visa žmogaus patirtis yra dvasingumo objektas, Karolis Wojtyła apibrėžia jį kaip savęs turėjimą ir savęs valdymą, dvasinį pradą ir transcendentinę galią, laiduojančią laisvę ir nepriklausymą nuo gamtinio priežastingumo⁵. Krikščioniškasis dvasingumas yra išgyventa patirtis, pastangos pritaikyti svarbiausius krikščioniškojo tikėjimo elementus, kurie lemia sklandų asmenybės vystymąsi ir veda į dvasinį tobulėjimą, pasireiškiantį išmintimi ir branda. Apie žmogaus kūno ir sielos santykį rašoma: „Be kūno nebūtų ir žmogaus, bet jis orus, nes yra sudvasintas. Žmogaus orumo pagrindas slypi žmogaus dvasinėje sieloje.“⁶ Dvasingumas – tai sąvoka, apibrėžianti, kaip asmuo individualiai ir bendruomeniškai priima tradicines krikščioniškąsias tiesas apie Dievą, žmoniją bei pasaulį ir kaip tai išreiškia savo pasaulėžiūra, gyvenimo būdu bei kasdiene veikla.

Asmenybės dvasingumo ugdymo(si) būtina sąlyga – sektinų pavyzdžių turėjimas. Paulius VI akcentavo liudijimo svarbą: „Šiandienis žmogus mieliau klauso liudytojų, ne mokytojų, o jei klauso mokytojų, tai dėl to, kad jie yra liudytojai.“⁷ Albertas Šveiceris teigė, kad geriausias auklėjimo metodas – auklėti savo pavyzdžiu⁸. Janas Amosas Komenskis pažymi sektino pavyzdžio svarbą pedagogikoje: „Žmones išmintingus padaryti gali tik išmintingasis, iškalbingus – iškalbingasis, dorus – dorasis.“⁹

Straipsnio tikslas: atskleisti krikščioniškojo dvasingumo ugdymo(si) problemas, kilusias dėl sektinų pavyzdžių stokos sekularioje visuomenėje.

Uždaviniai: 1) atskleisti sekuliarizmo sklaidos įtaką krikščioniškojo dvasingumo ugdymui(si); 2) nustatyti, kokiais pavyzdžiais dažniausiai sekama sekularioje visuomenėje ir kaip jie lemia dvasingumo ugdymą(si); 3) įvardyti asmenybės dvasingumo ugdymo(si) pagrindines kliūtis, kylančias dėl sekuliarizmo įsigalėjimo visuomenėje. Objektas: krikščioniškojo asmenybės dvasingumo ugdymo(si) problematika. Tyrimo metodai: Katalikų Bažnyčios dokumentų ir kitų mokslinės literatūros šaltinių analizė bei sintezė, lyginamoji analizė.

Sekuliarizmo įsigalėjimas šiuolaikinėje visuomenėje

Šiame skyriuje analizuojama krikščioniškojo dvasingumo sklaida šiuolaikinėje visuomenėje. Paulius VI teigia: „Pačioje šiuolaikinio pasaulio šerdyje tenka konstatuoti reiškinį, kuris tampa beveik ryškiausiu jo bruožu, – sekuliarizmą.“¹⁰ Šis autorius apibūdina patį Vakarų visuomenėje įsigalėjusį reiškinį: „turime galvoje tikrąjį sekuliarizmą, būtent pasaulio sampratą, teigiančią, jog pasauliui paaiškinti užtenka jo paties ir visai nebūtina

remtis Dievu; tada Dievas pasidaro nereikalingas ir tampa trikdžiu. Siekdamas pripažinimo žmogaus galiai, tokio pobūdžio sekuliarizmas baigia tuo, jog ima į Dievą nekreipti dėmesio ir galiausiai jį apskritai neigti.¹¹ Privačioji ir viešoji žmogaus gyvenimo sritys viena nuo kitos labai atitolsta. Galima teigti, kad įsigali tendencija krikščionišką tikėjimą praktikuoti tik privačiai. Šiuolaikiniai krikščionys vis rečiau liudija krikščionišką tikėjimą savo vieša veikla. Sekuliarizmas išstumia religiją ir siekia pašalinti Dievą iš viešojo gyvenimo.

Kitas svarbus sekuliarizmo bruožas – nuomonių ir pažiūrų pliuralizmas. Visuomenei pateikiama daug įvairių lygiaverčių idėjų, vertybinių nuostatų ir nuomonių, bet nėra atsakaitos taškų ir vertinimo kriterijų. Tokioje socialinėje aplinkoje žmogui tampa sudėtinga vertybiškai orientuotis, nes, pasak Antano Paškaus, daugelis idėjų, vertybių ir principų jau dabar tarp savęs varžosi, kad galėtų tapti vyraujančiomis¹². Paulius VI reiškia susirūpinimą dėl visuomenėje įsigalinčio ateistinio sekuliarizmo, kuris kasdien įvairiausiomis formomis primygtinai siūlo galios ir valdžios troškimą, vartotojiškumą, utilitarizmą ir hedonizmą paversti aukščiausiomis vertybėmis bei tuo kelia pavojų tikėjimo sklaidai: „tikėjimui šiandien beveik visada tenka susidurti su sekuliarizmu, net karinguoju ateizmu. Jis neapsaugotas nuo išbandymų bei pavojų; negana to, tai tikėjimas, kuris yra apgultas ir puolamas.“¹³ Vertybinių nuostatų ir nuomonių įvairovę priimant be atrankos pagal moralės kriterijus, pavojingai išplečiamos moralės ribos. A. Paškus pažymi, kad dažnai prabylama apie tiesos reliatyvumą ir per tai reliatyviais tampa netgi tikėjimas, doros dėsniai bei vertybės¹⁴. Moralės normos traktuojamos kaip nereikalingos ar nepageidautinos. Žiniasklaida ir kiti visuomenės informavimo šaltiniai pateikia daug skirtingų pažiūrų ir veikimo galimybių, kurios prieštarauja moralės normoms ir neskaitina gyventi pagal jas, todėl daugeliui žmonių vis sunkiau tampa tradicines ir neabejotinas vertybes priimti kaip savaime suprantamą ir sektiną dalyką. Šiuolaikinėje sekularioje visuomenėje akivaizdi gilėjanti tikėjimo krizė.

Visuomenėje formuojasi nauja sekuliarizmo propaguotojų grupė, siekianti pasaulį konstruoti taip, kad Dievas būtų šalinamas iš bet kokios viešojo gyvenimo veiklos. Įgyvendindami tikslus šios grupės atstovai dažnai net neieško argumentų, o remiasi subjektyvia ekspertų nuomone. Pasak A. Paškaus, nėra reikalo kokią nors idėją griauti argumentais; užtenka tik, kad ją pajuoktų „žinovas“ kaip naivią ar pasenusią¹⁵. Tokia taktika dažnai naudojama prieš nuostatą laikyti Dievą viešojo ir privataus gyvenimo centru. Moralė ir tiesa sekularioje visuomenėje tampa reliatyvi, kiekvienas žmogus raginamas susikurti asmeninį tikėjimą ir atmesti visas nepatogias moralines nuostatas ar vertybes. Benediktas XVI įvardija šiuolaikinę socialinę ir kultūrinę aplinką kaip tokią, kurioje „tiesa laikoma santykinė, kur ji dažnai nieko nedomina ir yra atmetama“¹⁶. Tuo tarpu „be tiesos, be pasitikėjimo ir meilės tam, kas teisinga, nebūna nei sąžinės, nei socialinės atsakomybės: socialinė veikla tada virsta asmeninių interesų ir galios logikų žaismu, ardančiu visuomenę, ypač visuomenę, keliaujančią į globalizaciją ir išgyvenančią tokius sunkius momentus kaip dabartiniai“¹⁷. Atmesdama Dievą ir moralinę tvarką sekuliarėjanti Vakarų visuomenė sudieviną nevaldomą pinigų, valdžios ir malonumų troškimą ar susikuria naujas religijas: tikėjimą horoskopais, likimu, parapsichologija, burtais, beribe technologijų pažanga ir kt.

Įvairiose gyvenimo srityse nebeapsieinama be įvairiausių technologijų pagalbos, tačiau technologinė aplinka nėra palanki Dievui ieškoti ir pažinti. Daugumos technologinių priemonių naudojimas reikalauja daug laiko, jo nebelieka dvasingumo paieškoms. Technologinė pažanga išvaduoja žmones nuo daugelio buities rūpesčių, palengvina žmogaus kasdienybę, tačiau kartu technologijos skatina žmogų jaustis svarbiausiu ir galingiausiu. A. Paškus pabrėžia, kad „technologinei žmonijai svarbu ne kaip ji galėtų įsiderinti į nustatytą gamtos sąrangą, bet kaip gamtos jėgos galėtų būti priverstos tarnauti žmogaus interesams“¹⁸. Žmogus, tobulindamas technologijas, siekia manipuliuoti ir pavergti pasaulį sau. Dar daugiau – savęs patenkinimas tampa pagrindiniu egzistencijos tikslu, o rinkos ekonomika propaguoja verslo savanaudiškumą. Siekiama parduoti ir pirkti viską, net dvasines vertybes: meilę, sveikatą, mokslą, teisingumą, saugumą ir kt. Tačiau įgavusios piniginę vertę šios vertybės išsigimsta ir praranda savo dvasinę dimensiją.

Katalikų Bažnyčios socialinis mokymas ir krikščioniškasis dvasingumas anaip tol neneigia technologijų pažangos ir materialinių gėrybių, kai jos naudojamos kiekvieno žmogaus atskirai ir visos žmonijos bendrajam gėriui kurti. Pastoracinėje konstitucijoje *Gaudium et spes* teigiama: „krikščionys anaip tol nemano, jog darbai, kuriuos žmonės savo sugebėjimais ir pajėgomis nuveikė, prieštarauja Dievo galybei ir kad protaujantis kūrinys yra tarsi Kūrėjo varžovas. Priešingai, jie yra įsitikinę, jog žmonijos laimėjimai yra Dievo didybės ženklas ir jo neišreiškiamo plano vaisius. O juo labiau auga žmogaus galybė, juo didesnė tampa pavienių asmenų ir bendruomenių atsakomybė. Tad aišku, jog krikščioniškoji naujiena nenukreipia žmonių nuo pasaulio statymo ir neskatina liautis rūpinusis panašių į save gerove, bet veikia priešingai, dar griežčiau įpareigoja tuo rūpintis.“¹⁹ Tačiau sekuliarioje visuomenėje išgalėjęs materialistinis požiūris nebepalieka vietos Dievui. Bandymas sumaterialinti net ir dvasines vertybes tampa kliūtimi dvasingumo sklaidai ir augimui. Žmogus ignoruoja Dievą kaip visų gėrybių Kūrėją, remiasi vien savimi ir savo sugebėjimais, užuot, būdamas sukurtas pagal Kūrėjo paveikslą ir panašumą, toliau tęsęs kūrimo darbą, „vis daugiau surasdama išteklių ir vertybių, glūdinčių sukurtoje pasaulio visumoje“²⁰. Taikant technologijas sukurtos materialinės gėrybės yra priemonė bendrajam gėriui kurti, o ne tikslas. Dvasingo žmogaus naudojamos naujosios technologijos padeda veiksmingiau vykdyti socialinį teisingumą dalijantis sukurtomis gėrybėmis, per išbulintą žiniasklaidos priemones palaikyti glaudesnius socialinius ryšius globaliu mastu. *Gaudium et spes* teigiama: „Niekuomet žmonija neturėjo tiek turtų, išteklių ir ekonominės galios. Tačiau didžiulė pasaulio gyventojų dalis tebekenčia badą ir skurdą, daugelis tebevargsta nemokėdami nei skaityti, nei rašyti. Niekuomet žmonės taip skaudžiai neišgyveno laisvės jausmo, kaip šiandien. Tačiau tuo pačiu metu kyla naujos visuomeninio ir psichinio vergavimo rūšys. Pasaulis labai gyvai jaučia savo vienybę bei visų tarpusavio priklausomybę ir solidarumo būtinybę, tačiau jį nuožmiai plėšo į priešingas puses viena prieš kitą kovojančios jėgos. Dar tebesitęsia politinė, visuomeninė, ekonominė, rasinė ir ideologinė nesantaika <...>.“²¹ Šios įžvalgos atskleidžia pagrindinius pavojus asmens dvasingumui ir gilią šiandienės visuomenės dvasinę krizę. A. Paškus pažymi, kad modernioji technologija skatina antropocentrizmą²². Žmogus ima save laikyti visa ko centru.

Žiniasklaidos įtaka krikščioniškojo dvasingumo ugdymui(si) sekularioje visuomenėje

Ypač svarbų vaidmenį sekularioje visuomenėje atlieka žiniasklaida, galinti padėti „dvasios poilsiui bei lavinimui ir Dievo karalystės plėtimui bei stiprinimui“²³, tačiau dažnai ji tampa rimta kliūtimi, stovinčia „skersai kelio žmogaus pažangai bei Evangelijos skelbimui“²⁴. Žiniasklaidos skleidžiama informacija daro ugdomąjį poveikį daugumai žmonių, ypač jaunimui, kuris beveik visuotinai naudojasi naujų technologijų teikiamomis galimybėmis. Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba pažymi, kad žiniasklaida „ne tik smarkiai sąlygoja tai, ką žmonės galvoja apie gyvenimą, bet ir pati žmogaus patirtis žymia dalimi yra įgyta per visuomenės komunikavimo priemones“²⁵. Taryba teigia, jog žiniasklaida turi didelę įtaigą formuojant žmonių vertybes ir elgseną, todėl šia galia labai aktyviai naudojamosi: „Komunikavimo priemonės, galinčias prisidėti prie asmenų ir bendruomenių gerovės, taip pat galima naudoti siekiant išnaudoti, manipuluoti, dominuoti ir gadinti.“²⁶ Iš visų žiniasklaidos priemonių televizija yra emociškai paveikiausia. Populiariausios TV programos ne tos, kurios brandina intelektą ar ugdo moralinį jautrumą, bet tos, kurios propaguoja nevaržomą smurtą ir siūlo agresyvų seksualumą. Populiarioji žiniasklaida ėmė atvirai pateisinti ar propaguoti sunkius nusikaltimus prieš žmogų ir žmogiškumą: abortus, eutanaziją, kraujomaišą, lytinius santykius su tos pačios lyties asmenimis, kontraceptinių priemonių naudojimą ir kt. Šiems perversiniams reiškiniams propaguoti TV programose dažnai skiriama privilegijuota vieta.

Populiarioji žiniasklaida taip pat išviešino intymią seksualumo sritį, paversdama ją daugiau ar mažiau atvira pornografija, kuri pažeidžia žmogaus teisę į lytinio gyvenimo intymumą. Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba teigia, kad pornografija nukreipta į antropocentrišką kūniškų geidulių patenkinimą: žmogaus kūnas paverčiamas piktnaudžiavimo objektu siekiant geidulingo patenkinimo. Smurtas žiniasklaidoje gali būti suprantamas kaip pasiūla, skatinanti žemuosius žmogaus instinktus imtis veiksmų, priešingų asmens orumui, ir vaizduojanti smarkią, agresyvią ir dažnai aistringai vykdomą fizinę jėgą²⁷. „Pornografija ir sadistiškas smurtas žemina lytiškumą, griaua žmonių santykius, išnaudoja individus – ypač moteris ir jaunuolius, ardo santuoką bei šeimos gyvenimą, skatina antisocialų elgesį ir silpnina visuomenės moralę.“²⁸ Minėtoji taryba pažymi, kad, „kai vyrauja beveik visuotinė ir apgailėtina sumaištis dėl moralės normų, visuomenės komunikavimo priemonės padarė pornografiją bei smurtą prieinamus kur kas platesnei auditorijai, apimančiai jaunuolius ir net vaikus“²⁹. Roberta M. Berns teigia, jog žiniasklaida daro didelę įtaką vaikų socializacijai, nes, rodydama daugelį neigiamų visuomenės gyvenimo aspektų, veikia vaikų pasaulėžiūrą. Seksualumo ir nesantuokinių seksualinių ryšių propagavimas jaunuoliams sudaro sąlygas tokį lytinį elgesį priimti kaip normalų, nes tai, kas jiems pateikiama kaip teigiama, formuoja jų moralės normas³⁰. Tuo tarpu žiniasklaida beveik ignoruoja atsiktinių seksualinių santykių pasekmes. Smurtas kine ir televizijoje dažniausiai rodomas aukštinant agresiją ir nuvertinant jos poveikį. R. M. Berns pažymi: „Jei nusikaltėlis vaizduojamas kaip patrauklus personažas, žiūrovas dažniau tapatinasi su juo ir pasirenka jį modeliu.“³¹ Smurtas traktuojamas kaip normalus konfliktų sprendimo būdas. Jaunoji karta mokosi

stebėdama ir mėgdžiodama kitų elgesį. Smurto rodymas per televiziją skatina smurtauti, prarasti jautrumą smurtui arba pradėti bijoti būti užpultam. Pastebėta, jog daug laiko prie televizoriaus praleidžiantys žmonės yra įtaresni, nepakantesni, sunkiau pasitiki kitais³². Informacijos srautas formuoja tam tikras nuostatas, kurios dažniausiai nedera su krikščioniškuoju dvasingumu.

Vienas iš daugelio žiniasklaidos elementų – reklama, verčianti žmones vartoti ir skirti daug laiko bei dėmesio išgytiems daiktams. Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba pažymi, kad reklamose siūlomų prekių ir paslaugų asortimentas ypač platus ir gali netgi „aprėpti religijos sritį ir formuoti „vartotojišką“ požiūrį į tikėjimo dalykus“³³. Minėtosios tarybos išleistuose dokumentuose apibrėžiami reklamai keliami reikalavimai ir galima jos keliama žala: reklamai galioja reikalavimas gerbti žmogaus asmenį, jo teisę bei pareigą atsakingai rinktis, taip pat jo vidinę laisvę, tačiau šis reikalavimas yra ignoruojamas, jei išnaudojami žmogaus instinktiški potroškiai arba daromas neigiamas poveikis asmens gebėjimui apmąstyti ir spręsti. Reklama gali pažeisti žmogaus asmens orumą ir savo turiniu – reklamuojamu dalyku, reklamavimo būdu – ir poveikiu, kurį ji siekia padaryti auditorijai, į kurią kreipiasi³⁴. Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba teigia, kad tokiomis aplinkybėmis reklaminiai skelbimai lengvai tampa iškreipto požiūrio į gyvybę, šeimą, religiją ir moralumą – požiūrio, žeminančio žmogaus tikrąjį orumą bei menkinančio jo paskirtį – skleidėjais³⁵. „Reklama apeliuoja į geidulingumą, tuštybę, pavydą bei godumą ir taiko technikas, manipuliuojančias žmogiškosiomis silpnybėmis bei jas išnaudojančias.“³⁶ R. M. Berns pažymi, kad vaikų ir jaunimo imlumas reklamai kelia didelį susirūpinimą: „Daugelis vaikų ima reikalauti, kad tėvai pirktų per televizorių matytus gaminius ir žaislus. Dažnai jie imituoja žiniasklaidos išpopuliarintus asmenis, ypač veikliuosius ir galinguosius. Jie nešasi į mokyklą žaislus, dėvi drabužius su šių veikėjų atvaizdais. Žiniasklaidos plačiai išreklamuoti žaislai, drabužiai, įranga ne tik įtvirtina materializmą ir rungtyniavimą, bet ir skatina agresyvų elgesį, kuris atsispindi vaikų žaidimuose.“³⁷

Tai, ką pateikia žiniasklaida, daugelis suaugusiųjų, ypač vaikų, priima kaip realybę. Televizijos žiūrovai linkę sekti TV herojais kaip autoritetingais racionaliais vadovais, o šeimos, Bažnyčios ir mokyklos moraliniu autoritetu nepasitikima. Taip žmogus įtraukiamas į nuolatinį vartojimą, jo asmenybę ima formuoti daiktai, kuriuos jis nusiperka, nes žmogaus užimama padėtis šiulaikinėje sekularioje visuomenėje priklauso nuo to, ką jis turi ir kokiais prekių ženklais pažymėtus gaminius įsigyja. Dvasiniam ryšiui su Kūrėju neteikiama didelės reikšmės arba Jis visiškai ignoruojamas.

Žiniasklaida daro didelę įtaką didžiajai visuomenės daliai, kuri yra įpratusi konkuruoti ir rungtis. Ji tampa galinga priemone vienus asmenis populiarinti, o kitus – ignoruoti arba pajuokti. Pajuoka – galingiausias jų naudojamas ginklas siekiant diskredituoti priimtas vertybes, pavyzdžiui, šeimą, tikėjimą, patriotizmą ir kt. Tradicinės moralinės vertybės puolamos, pajuokiamos, kuriami negatyvūs stereotipai. A. Paškus tvirtina, kad žiniasklaida įvairiais būdais propaguoja kiekvieną žmonijos ydą ir negailestingai naikina vertybes bei dorybes³⁸. Katalikų Bažnyčios katekizme pabrėžiama: „Visuomenės informavimo priemonės, ypač masinės, gali skatinti tam tikrą jomis besinaudojančių žmonių pasyvumą ir paversti juos neapdairiais žinių ar reginių vartotojais. Masinių informacijos

priemonių naudotojai privalo išmokti saiko bei susivaldymo ir išsiugdyti jautrią ir teisingą sąžinę, kad lengviau atsispirtų jų blogoms įtakoms.³⁹ Jei žiniasklaidoje pavyktų sustiprinti dvasingumo sklaidą ir skatinti krikščioniškas vertybes, šios priemonės galėtų „padėti spręsti žmogiškąsias problemas, skatinti visapusišką asmenų sklaidą, kurti teisingumo, taikos ir meilės valdomą pasaulį“⁴⁰. Kiekvienas žmogus yra laisvas rinktis, tačiau „teisingas pasirinkimas reikalauja rinktis tai, kas vertinga moralės, mokslo bei meno požiūriu, ir vengti to, kas gali jiems tapti dvasinės žalos priežastimi ar paskata, arba kitus papiktinti blogu pavyzdžiu, arba kliudyti sklisti geriems dalykams ir skatinti sklisti blogus, kaip dažniausiai esti <...>“⁴¹, – pabrėžiama Vatikano II Susirinkimo dokumente *Inter mirifica*. Nurodoma stengtis formuoti ir skleisti teisingą viešąją nuomonę per visuomenės informavimo priemones⁴².

Sekuliarizmo įtaka bažnytinei bendruomenei, šeimai ir mokyklai: pagrindinės asmenybės dvasingumo ugdymo(si) kliūtys

Sekuliarizmo pažeistos ir bažnytinės bendruomenės. A. Paškus pažymi, jog krikščioniškose Bažnyčiose plinta praktinis ateizmas, kuris pasireiškia ne filosofiniais svarstymais, neigiančiais Dievo egzistavimą, bet tiesiog gyvenimu, tarsi Dievo visai nebūtų, gyvenimu, kuriame žmogaus mintys retai benukrypsta į Kūrėją⁴³. Paulius VI, kalbėdamas apie Evangelijos skelbimą, teigia, esą „dėl šiandien egzistuojančio nukrikščionėjimo jo [Evangelijos skelbimo – *aut. pastaba*] nemažiau reikia ir daugybei žmonių, kurie, nors pakrikštyti, gyvena visiškai anapus krikščioniškojo gyvenimo ribų“⁴⁴. Jonas Paulius II enciklikoje *Reconciliatio et paenitentia* pažymi, kad „toks sekuliarizmas negali negriauti nuodėmės pajautos“⁴⁵. „Net ir bažnytinės minties bei gyvenimo srityje esama tendencijų, neišvengiamai skatinančių nuodėmės pajautos susilpnėjimą. Linkstama, pavyzdžiui, keisti praeities perdėtas nuostatas kitais perlenkimais: anksčiau nuodėmė matyta visur, dabar jos nebematoma niekur.“⁴⁶ Nuodėmės pajautos praradimas atsispindi įvairiose interpretacijose atsakant į klausimą, kada gi nusidedama, o kada ne? Įvairiai interpretuojamas dekalogas, priimama ateistinio sekuliarizmo nuostata žmogų, o ne Dievą, laikyti pasaulio centru, žmogui leidžiama susikurti asmeninę moralę ir dėl daugelio nuodėmių save pateisinti. Dėl tikinčiųjų autentiško asmeninio tikėjimo liudijimo stokos jaunimui pagrįstai kyla į praktinį ateizmą vedanti abejonė: „Kam reikalingas tikėjimas, jei tikinčiųjų elgesys ir gyvenimas kasdienybėje iš esmės niekuo nesiskiria nuo kitų žmonių arba būna net amoralus?“

Sekularioje visuomenėje vyraujanti antropocentrinė pasaulėžiūra lemia tai, kad į pirmą planą iškeliamas žmogus, bet ne Dievas. Maištaujama prieš kasdieniame gyvenime nepatogias, asmeniškai nepriimtinas tikėjimo tiesas ir moralines nuostatas, pavyzdžiui, Susitaikinimo sakramentą, dekalogo reikalavimus ir kt. Daugelis tradicinių krikščioniškųjų tiesų ir praktikų imtos vadinti vaikiškais dalykais, jiems apibūdinti vartojami epitetai „naivus“, „archajiškas“ ir pan. Abejojama netgi bažnytinės liturgijos prasingumu. Visa tai lemia vis gilėjančią moralinę krizę. A. Paškus pažymi: jei daugelis žmonių nebeturį nuodėmės pajautos, tai jie nebejaučia ir išganymo reikalo⁴⁷. Nuomonių pliuralizmas tiek visuomenėje, tiek bažnytinėje bendruomenėje lemia tai, kad žmogus tarsi nebėra

įpareigotas rinktis griežtai apibrėžtas krikščioniškas vertybes. Antropocentrizmas leidžia žmogui pačiam rinktis moralines nuostatas ir praplėsti jų ribas, todėl vis dažniau kertasi atskirų asmenų interesai, pažeidžiamos žmogaus teisės, atsiranda nemažai veiksmų, kurie ardo glaudžius asmeninius tarpusavio ryšius. Smurto baimė, technologijų sklaida, nuolatinis užimtumas⁴⁸ – keletas iš daugelio veiksmų, lemiančių asmens izoliaciją ir bendruomeninių ryšių irimą, ypač „dideliuose šiuolaikiniuose miestuose, kur ryški anoniminio gyvenimo masėje tendencija“⁴⁹, atitolstama ir nuo bažnytinės bendruomenės.

Pedagogikos patriarchas Stasys Šalkauskis tvirtina, jog pirmoji ir svarbiausia dvasinio ugdymo(si) terpė yra šeima, kur nuo pat mažumės formuojamos žmogaus vertybinės nuostatos, tėvams pirmiesiems tenka rūpintis vaiko ugdymu⁵⁰. Katalikų Bažnyčios katekizme teigiama: „Krikščioniška šeima yra vieta, kur vaikai pirmiausia sužino apie tikėjimą. Dėl to šeimos židinys teisingai yra vadinamas „namų Bažnyčia“, malonės ir maldos bendruomene, žmogiškų dorybių ir krikščioniškos meilės mokykla.“⁵¹ Tačiau individualizmo, antropocentrizmo, materializmo, moralinio reliatyvizmo, tiesos pliuralizmo tendencijos skverbiasi ir į daugelį šiuolaikinių šeimų. Tai vyksta dėl to, kad kiekviena šeima yra sekuliarios visuomenės dalelė. Sekuliarizmo pasekmės – nuodėmės pajautos stoka ir moralinių ribų nebuvimas – ardo šeimas. Skyrybos, nesantuokiniai vaikai, konkubinatas ir kt. tampa savaime suprantamais ir priimtinais dalykais. Abortas netgi įstatymo lygmeniu imtas traktuoti kaip moters teisė su savo kūnu elgtis kaip ji nori; siekiama įteisinti homoseksualių asmenų partnerystę ir vadinti tai šeima.

Šeimose sureikšminamos vaikų teisės, silpsta motinos ir ypač tėvo autoritetas, jo vietą užima žiniasklaida. Daugėja nepilnų šeimų, nemažai vaikų gyvena visai be tėvų, šiems išvykus į užsienį uždarbiauti. A. Paškus pažymi, kad vaiko auklėjimas, kartu ir dvasinis ugdymas(is), apsiriboja vien materialiniu aprūpinimu⁵². Vaikas nebeturi galimybės gauti meilės, pagarbos, pareigingumo, tikėjimo, moralės ir kitų vertybinių pavyzdžių.

R. M. Berns teigia, jog mokykla atlieka „tarpininko tarp vaiko ir visuomenės vaidmenį, nes ji skirta žinioms, įgūdžiams, papročiams ir įsitikinimams perteikti“⁵³. Bet ir mokykla ne visada gali atsakyti į klausimą, kaip ugdyti dvasingumą ir kaip patenkinti dvasinio ugdymo(si) poreikį. Tai labai sunkus uždavinys mokyklai, kuri taip pat egzistuoja toje pačioje visuotinės dvasinės krizės apimtoje sekuliarioje visuomenėje. Ugdymo planuose daugiausia dėmesio skiriama programoms įgyvendinti, standartams įvykdyti, o dvasinio ugdymo aspektai fragmentiški. Lyg ir bandoma ieškoti dvasinio ugdymo(si) būdų, bet rezultatai netenkina, nes kryptama tik į atskirų dvasingumo raiškos komponentų sklaidą, „stengiamasi neparodyti dvasingumo šerdies, kai prie jos priartėjama“⁵⁴. E. Martišauskienė pabrėžia, kad dvasinio ugdymo pagrindas yra ugdytojo asmenybė, ir nurodo priežastis, dėl kurių dažniausiai kyla sunkumų: visų pirma ugdytojai nepaiso asmens laisvo apsisprendimo principo ir dvasines vertybes teikia kaip dalykinę medžiagą, taip pat dažnai nesuvokia dvasinių vertybių perėmimo proceso, nesupranta jų esmės, neįžvelgia jų integralumo⁵⁵. Dažnai nesutariama dėl mokslo ir tikėjimo vertybių vietos dvasingumo turinyje, nes jos integruojamos tik įžvelgiant transcendentinę tikrovę, o ši priklauso nuo pasaulėžiūrinių nuostatų. Mokyklos jautriai reaguoja į religinių vertybių ir švietimo tikslų sankirtas⁵⁶. Prieštarinai vertinamos maldos mokyklose, ginčytinas tampa religinių temų įtraukimas į mokymo programas, religiniai papročiai neberanda

vietos formalaus ugdymo turinyje. Konstatuojama: „Kai mokyklą dėl kokių nors nenugalimų priežasčių lanko įvairių tikybų vaikai arba apskritai vaikai tėvų, kurie yra įvairiai nusistatę pasaulėžiūros atžvilgiu, telieka iš tikrųjų teisingumo dėlei laikytis neutralumo principo tais klausimais, kur įvairios tikybos skiriasi tarp savęs arba įvairios pasaulėžiūros ima viena kitai prieštarauti.“⁵⁷ Tai dėsninga, nes tiek mokykla, tiek ugdytojai, kaip ir visa visuomenė, yra veikiami tų pačių sekuliarizmo, individualizmo, praktinio ateizmo, nuomonių pliuralizmo principų. Pirmiausia turi keistis suaugusieji, ypač tėvai ir ugdytojai, kad galėtų tapti sektinu pavyzdžiu vaikams ir jaunimui.

Išvados

1. Sekuliarizmo įsigalėjimas daro didelę įtaką visuomenei ir kiekvieno žmogaus vertybinėms nuostatoms: religija išstumama iš viešojo gyvenimo, gilėja asmeninio tikėjimo krizė.

2. Moderniosios technologijos gali padėti spręsti žmogiškąsias problemas, tačiau beatodairiškas jų naudojimas nepalieka vietos Dievui, priešingai – skatina individualistinę ir antropocentrišką pasaulėžiūrą, pagal kurią žmogus yra visa ko centras; sudaro sąlygas socialinei izoliacijai, ardo bendruomeninius ryšius. Visa ko sumaterialinimas veda į dvasinę krizę.

3. Didžiausią įtaką visuomenėje daranti žiniasklaida, dažnai naudodama reklamą, skleidžia sekuliarią vartojimo kultūrą. Žiniasklaida (ypač televizija), rodydama daugelį sekuliaros visuomenės neigiamų gyvenimo aspektų ir juos pateikdama kaip teigiamus, daro neigiamą įtaką besiformuojančiai jaunimo pasaulėvokai. Jaunuoliai perima deformuotas vertybines nuostatas, kurias diegia žiniasklaida. Reklaminiai skelbimai tampa deformuoto požiūrio į gyvybę, šeimą, religiją ir moralumą – požiūrio, žeminančio žmogaus tikrąjį orumą bei menkinančio jo pašaukimą – skleidėjais.

4. Sekuliarizmo įsigalėjimo visuomenėje pagrindinės pasekmės – nuomonių pliuralizmas, požiūris į tiesą kaip į reliatyvią – leidžia rinktis nebūtinai tradicines ir neabejotinas vertybes, ištrinti moralines ribas bei jas peržengti. Įsigali moralinis reliatyvizmas. Žmogus įtraukiamas į nuolatinį vartojimą, o dvasiniam ryšiui su Kūrėju neteikiama didelės reikšmės arba Jis visiškai ignoruojamas. Savęs patenkinimas, pataikavimas savo norams ir instinktams tampa pagrindiniu egzistencijos tikslu. Nuvertinamas krikščioniškas nesavanaudiškos meilės idealas.

5. Šeimos, Bažnyčios ir mokyklos autoritetas sekularioje visuomenėje akivaizdžiai sumažėjęs. Tiek šeima, tiek mokykla, tiek bažnytinė bendruomenė dažniausiai atsiveria ir priima sekuliarizmo idėjas. Jaunoji karta nebeturi daug galimybių gauti meilės, pagarbos, pareigingumo, tikėjimo, moralės ir kitų vertybinių pavyzdžių.

6. Šiuolaikinėje visuomenėje asmenybės dvasingumo ugdymui(si) daugiausia trukdo technologijų sudievinimas, skatinantis vartotojiškas ir antropocentricines pažiūras, žiniasklaidos propaguojamas nuomonių ir pažiūrų pliuralizmas, nuodėmės pajautos sumenkėjimas (ar praradimas) ir plintantis praktinis ateizmas.

7. Šeima, mokykla ir bažnytinė bendruomenė, tos aplinkos, kuriose pirmiausia turėtų vykti dvasingumo ugdymas(is), dažnai negali pasipriešinti bendroms sekuliarizmo tendencijoms ir rodyti gerus dvasingumo ugdymo(si) pavyzdžius.

NUORODOS

- ¹ *Martišauskienė E.* Dvasingumo ugdymas, keičiantis ugdymo paradigmai // *Pedagogika*. 2005. T. 79. P. 33.
- ² Ten pat.
- ³ Ten pat. P. 32.
- ⁴ *Verbylaitė D.* Dvasingumo problema filosofijos ir teologijos požiūriu // *Acta Paedagogica Vilnensia*. 2003. T. 10. P. 1.
- ⁵ *Wojtyła K.* Asmuo ir veiksmas. Vilnius: Aidai. 1997. P. 43.
- ⁶ *Narbekovas A., Obelenienė B., Pukelis K.* Lytiškumo ugdymo etika. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2008. P. 15.
- ⁷ *Paulius VI.* Apaštališkasis paraginimas *Evangelii nuntiandi*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 1999. Nr. 41.
- ⁸ Žodžiai ir darbai // *Bažnyčios žinios*. 2008. Nr. 9 (297). P. 22. http://www.baznycioszinios.lt/site/files/file/pdf/bzinios_2008-09.pdf.
- ⁹ *Komenskis J. A.* Rinkiniai pedagoginiai raštai. Kaunas: Šviesa. 1975. P. 587.
- ¹⁰ *Paulius VI.* Ten pat. Nr. 55.
- ¹¹ Ten pat.
- ¹² *Paškus A.* Žvilgsnis į pasaulėžiūrinę aplinką, šventovę, save. Kaunas: Lietuvos katechetikos centro leidykla. 2002. P. 12.
- ¹³ *Paulius VI.* Ten pat. Nr. 54.
- ¹⁴ *Paškus.* Ten pat. P. 15.
- ¹⁵ Ten pat.
- ¹⁶ *Benediktas XVI.* Enciklika *Caritas in veritate*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2009. Nr. 2.
- ¹⁷ Ten pat. Nr. 5.
- ¹⁸ *Paškus.* Ten pat. P. 34.
- ¹⁹ Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et spes* // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001. Nr. 34.
- ²⁰ *Jonas Paulius II.* Enciklika *Laborem exercens* // http://www.lcn.lt/b_dokumentai/enciklikos/laborem-exercens.html. Nr. 25. Žiūrėta 2012 04 10.
- ²¹ Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et spes*. Ten pat. Nr. 4.
- ²² *Paškus.* Ten pat. P. 34.
- ²³ Dekretas dėl visuomenės komunikavimo priemonių *Inter mirifica* // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001. Nr. 2.
- ²⁴ *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba.* Pastoracinė instrukcija *Aetatis novae*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 1999. Nr. 8.
- ²⁵ *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba.* Bažnyčia ir internetas // Bažnyčia ir internetas. Dokumentų rinkinys. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2002. Nr. 4.
- ²⁶ *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba.* Interneto etika // Bažnyčia ir internetas. Dokumentų rinkinys. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2002. Nr. 1.
- ²⁷ *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba.* Pornografija ir smurtas komunikavimo priemonėse: pastoracinis atsakas // *Bažnyčios žinios*. Nr. 11. 1997 m. birželio 16 d. 9.
- ²⁸ Ten pat. Nr. 10.
- ²⁹ Ten pat. Nr. 6.
- ³⁰ *Berns R. M.* Vaiko socializacija. Šeima, mokykla, visuomenė. Kaunas. 2009. P. 356.
- ³¹ Ten pat. P. 350.
- ³² Ten pat. P. 350–351.

- ³³ *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba*. Bažnyčia ir internetas. Ten pat. Nr. 9.
- ³⁴ *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba*. Etika reklamos srityje // Bažnyčios žinios. Nr. 13–14. 1998 m. liepos 13 d.
- ³⁵ *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba*. Pornografija ir smurtas komunikavimo priemonėse: pastoracinis atsakas. Ten pat. Nr. 7.
- ³⁶ *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba*. Etika reklamos srityje. Ten pat. Nr. 16.
- ³⁷ *Berns*. Ten pat. P. 67.
- ³⁸ *Paškus*. Ten pat. P. 42.
- ³⁹ Katalikų Bažnyčios katekizmas. Kaunas: Tarpdiecezinė katechetikos komisijos leidykla. 1996. Nr. 2496.
- ⁴⁰ *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba*. Interneto etika. Ten pat. Nr. 5.
- ⁴¹ Dekretas dėl visuomenės komunikavimo priemonių *Inter mirifica*. Ten pat. Nr. 9.
- ⁴² Ten pat. Nr. 8.
- ⁴³ *Paškus*. Ten pat. P. 30.
- ⁴⁴ *Paulius VI*. Ten pat. Nr. 52.
- ⁴⁵ *Jonas Paulius II*. Posinodinis apaštališkasis paraginimas *Reconciliatio et paenitentia*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2001. Nr. 18.
- ⁴⁶ Ten pat.
- ⁴⁷ *Paškus*. Ten pat. P. 75.
- ⁴⁸ *Berns*. Ten pat. P. 67.
- ⁴⁹ *Paulius VI*. Ten pat. Nr. 58.
- ⁵⁰ *Šalkauskis S.* Pedagoginės studijos. Roma. 1991. T. 1. P. 202.
- ⁵¹ Katalikų Bažnyčios katekizmas. Ten pat. Nr. 1666.
- ⁵² *Paškus*. Ten pat. P. 59.
- ⁵³ *Berns*. Ten pat. P. 89.
- ⁵⁴ *Martišauskienė E.* Dvasingumas: ištakos ir metodologinės prieigos // *Acta Paedagogica Vilnensia*. 2008. T. 20. P. 122.
- ⁵⁵ Ten pat. P. 122–123.
- ⁵⁶ *Berns*. Ten pat. P. 251.
- ⁵⁷ *Šalkauskis*. Ten pat. T. 1. P. 207.

LITERATŪRA

1. *Benediktas XVI*. Enciklika *Caritas in veritate*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2009.
2. *Berns R. M.* Vaiko socializacija. Šeima, mokykla, visuomenė. Kaunas. 2009.
3. Dekretas dėl visuomenės komunikavimo priemonių *Inter mirifica* // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001.
4. *Jonas Paulius II*. Enciklika *Laborem exercens* // http://www.lcn.lt/b_dokumentai/enciklikos/laborem-exercens.html. Žiūrėta 2012 04 10.
5. *Jonas Paulius II*. Posinodinis apaštališkasis paraginimas *Reconciliatio et paenitentia*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2001.
6. Katalikų Bažnyčios katekizmas. Kaunas: Tarpdiecezinė katechetikos komisijos leidykla. 1996.
7. *Komenskis J. A.* Rinktiniai pedagoginiai raštai. Kaunas: Šviesa. 1975.
8. *Martišauskienė E.* Dvasingumas: ištakos ir metodologinės prieigos // *Acta Paedagogica Vilnensia*. 2008. T. 20.
9. *Martišauskienė E.* Dvasingumo ugdymas, keičiantis ugdymo paradigmai // *Pedagogika*. 2005. T. 79.

10. *Narbekovas A., Obelenienė B., Pukelis K.* Lytiškumo ugdymo etika. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2008.
11. Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčių šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et spes* // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001.
12. *Paškus A.* Žvilgsnis į pasaulėžiūrinę aplinką, šventovę, save. Kaunas: Lietuvos katechetikos centro leidykla. 2002.
13. *Paulius VI.* Apaštališkasis paraginimas *Evangelii nuntiandi*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 1999.
14. *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba.* Bažnyčia ir internetas // Bažnyčia ir internetas. Dokumentų rinkinys. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2002.
15. *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba.* Etika reklamos srityje // Bažnyčios žinios. Nr. 13–14. 1998 m. liepos 13 d.
16. *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba.* Interneto etika // Bažnyčia ir internetas. Dokumentų rinkinys. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2002.
17. *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba.* Pastoracinė instrukcija *Aetatis novae*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 1999.
18. *Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba.* Pornografija ir smurtas komunikavimo priemonėse: pastoracinis atsakas // Bažnyčios žinios. Nr. 11. 1997 m. birželio 16 d.
19. *Šalkauskis S.* Pedagoginės studijos. Roma. 1991. T. 1.
20. *Verbylaitė D.* Dvasingumo problema filosofijos ir teologijos požiūriu // Acta Paedagogica Vilnensia. 2003. T. 10.
21. *Wojtyła K.* Asmuo ir veiksmai. Vilnius: Aidai. 1997.
22. Žodžiai ir darbai // Bažnyčios žinios. 2008. Nr. 9 (297). P. 22. http://www.baznycioszinios.lt/site/files/file/pdf/bzinios_2008-09.pdf.

Gauta: 2012 05 22

Parengta spaudai: 2012 06 14

Jolanta KONTRIMAITĖ, Eugenijus DANILEVIČIUS

THE ISSUE OF CHRISTIAN SPIRITUAL PERSONALITY EDUCATION IN SECULAR SOCIETY: THE LACK OF GOOD EXAMPLES

S u m m a r y

The article reveals the problem of the diffusion of Christian spirituality, given the prevailing secular worldview to promote materialism and anthropocentrism. The Christian spirituality is related to the experience of God, it changes human consciousness and life. Spirituality defines how a person, as an individual and a community member, accepts traditional Christian truths about God, humanity and world, and how they express their worldview in their way of life and daily activities. Spirituality is a living experience; it stimulates to adapt key elements of Christian faith, which leads to spiritual growth and progressive development of personality as indicated by growth in wisdom and maturity.

The purpose of this article is to review, analyse and disclose problems of the development of Christian spirituality and the lack of role models. Objectives: 1) to discuss the impact of the spread of secularism on Christian spirituality development, 2) to reveal the examples that are usually followed in modern society, and whether these examples help in spiritual development, and 3) to identify major obstacles for spiritual development in contemporary society. Methods: analysis, synthesis and comparison of the Church documents and literature.

The main conclusion indicates that the spread of secularism has a major impact on society and attitude towards every human value: religion is pushed out of public life. There has been a growth in disbelief. Modern technologies can help solving human problems, but, on the contrary, when there is no room for God left,

it promotes individualistic and anthropocentric worldview in which man is the centre of everything. Mass media is making the biggest influence on society, through advertising and spreading of the secular consumer culture. The pluralism of opinions, consideration of truth as a relative thing lets you choose whether to follow traditional and absolute values or not, whether to expand the moral boundaries or to transcend them. Family, Church and school authorities have weakened considerably. In modern society, the biggest obstacle for spiritual development (learning) is the deification of technology leading to utilitarian and anthropocentric views, pluralism of opinions promoted by the media, faltered sense of sin (or total loss of it) and the spread of practical atheism.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: krikščioniškasis dvasingumas, sekuliarizmas, technologinė visuomenė, komunikavimo priemonės.

KEY WORDS: Christian spirituality, secularism, technological society, mass media.

Jolanta KONTRIMAITĖ – religijos mokslų (krikščioniškosios pedagogikos) bakalaurė, socialinės antropologijos magistrė (VDU). Kretingos r. Kartenos vid. mokyklos tikybos mokytoja. Adresas: Taikos g. 1, 97129 Kretinga. El. paštas j.k.silentium@gmail.com.

Jolanta KONTRIMAITĖ – Bachelor of Religion Sciences (Christian education), Master in Social Anthropology (Vytautas Magnus University). Middle school religion teacher. Address: Taikos g. 1, 97129 Kretinga. E-mail: j.k.silentium@gmail.com.

Eugenijus DANILEVIČIUS – Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakulteto Religijos studijų katedros vedėjas, profesorius, socialinių mokslų daktaras. Moksliniai interesai: pasaulimų teologija, santuokos edukologija, religinis ugdymas, asmenybės raida profesiniame rengime, karjeros projektavimo politika, švietimo filosofija, mokytojų rengimo, asmenybės ugdymo tyrimai. El. paštas e.danilevicius@smf.vdu.lt.

Eugenijus DANILEVIČIUS – Professor, Head of the Department of Religion Studies at Vytautas Magnus University, Doctor of Social Sciences (Educology), passed the procedure of habilitation. Scientific interests: vocational theology, matrimonial educology, religious education, development of personality in vocational training, policy of carrier designing, philosophy of education, training of teachers, research of personality education. E-mail: e.danilevicius@smf.vdu.lt.